

آینده‌ی سرهام عدالت

تاریخچه‌ای کوتاه از سهام عدالت

سهام عدالت با ایده‌ی واگذاری سهام شرکت‌های دولتی به مردم آغاز شد. هدف، کاهش شکاف طبقاتی، توزیع عادلانه‌تر ثروت و مشارکت اقشار مختلف در اقتصاد بود. ایده‌ای که در کشورهای دیگر نیز سابقه داشت. خصوصی‌سازی کوپنی، یعنی توزیع ارزان یا رایگان سهام، در دهه‌ی ۱۹۹۰ میلادی در کشورهایی مانند روسیه، جمهوری چک و لهستان اجرا شد. هرچند نتایج متفاوتی در پی داشت، اما در ایران این ایده در دهه‌ی ۱۳۷۰ مطرح شد. طرح مالکیت فراگیر در سال ۱۳۷۱ اولین تلاش برای توزیع سهام دولتی بود، اما جدی گرفته نشد. در ادامه، قانون برنامه‌ی سوم توسعه در سال ۱۳۷۹ این ایده را تقویت کرد و بر واگذاری سهام دولتی با هدف توسعه‌ی مشارکت عمومی تأکید شد. با این حال، اجرای واقعی آن تا سال ۱۳۸۴ طول کشید. در این سال، طرح افزایش ثروت خانوارهای ایرانی به‌عنوان سهام عدالت معرفی شد و وارد فاز اجرایی شد. طرحی که در نهایت، بیش از ۵۰ میلیون نفر از جمعیت کشور را تحت پوشش قرار داد و به یکی از گسترده‌ترین طرح‌های توزیع ثروت در تاریخ اقتصادی ایران تبدیل شد.

چالش‌های سهام عدالت

سهام عدالت از همان ابتدا، حامل ارزشمندترین دارایی‌های دولتی بود. سبد این سهام شامل شرکت‌هایی در حوزه‌های کلیدی مانند پالایشگاه‌ها، پتروشیمی‌ها، صنایع برق، بانک‌ها، بیمه، فولاد و سیمان بود. شرکت‌هایی که با درآمدهای نفتی کشور تأسیس شده بودند و نقشی حیاتی در اقتصاد داشتند. این طرح، در نگاه نخست، فرصتی بزرگ برای گسترش عدالت اجتماعی و توانمندسازی اقتصادی اقشار کم‌درآمد به شمار می‌رفت. اما آیا در عمل هم توانست به این اهداف دست یابد؟

یکی از چالش‌های اصلی سهام عدالت، نبود برنامه‌ریزی دقیق در اجرای آن بود. از همان ابتدا، روش واگذاری سهام دستخوش تغییرات متعددی شد. ابتدا قرار بود سهام شرکت‌های دولتی از طریق شرکت‌های واسط به مردم واگذار شود، اما بعدها این ساختار جای خود را به شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی و تعاونی‌های شهرستانی داد. این تغییرات مداوم، باعث ایجاد پیچیدگی‌های اجرایی و مدیریتی شد که هنوز هم آثار آن قابل مشاهده است. یکی دیگر از مشکلات، تغییر مداوم سیاست‌گذاری‌ها و ناهماهنگی در اجرا بود. به‌عنوان مثال برگزاری مجامع شرکت‌های سرمایه‌گذاری استانی سهام عدالت با تأخیرهای مکرر روبه‌رو شد. در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰، به دلیل فقدان مدیریت منسجم و برنامه‌ریزی کارآمد، این فرآیند به حالت تعلیق درآمد و هیئت‌مدیره‌های این شرکت‌ها بدون تغییر و تجدید در سمت‌های خود باقی ماندند. در سال ۱۴۰۲، شورای عالی بورس ابلاغ کرد که مجامع تمامی شرکت‌های استانی باید تا شهریور ۱۴۰۳ برگزار شوند، اما این هدف محقق نشد و تنها مجامع ۹ شرکت برگزار شد. در نتیجه، مهلت برگزاری مجامع تا پایان سال ۱۴۰۳ تمدید شد.

این تأخیرها دلایل متعددی داشت: آماده نبودن صورت‌های مالی شرکت‌ها، تجدید نشدن هیئت‌مدیره‌ها و عدم مشارکت سهامداران در انتخاب اعضای مدیریتی. توقف طولانی‌مدت نمادهای استانی در بورس نیز مزید بر علت بود. این مشکلات نه تنها اعتماد عمومی را کاهش داد، بلکه به شفافیت و کارآمدی ساختار سهام عدالت هم آسیب زد. شفافیت، حلقه گمشده‌ی سهام عدالت است. بسیاری از سهامداران از ارزش واقعی دارایی‌های خود اطلاعی ندارند و سودهای پرداخت‌شده نیز گاهی با تأخیر همراه بوده است. در چنین شرایطی، نارضایتی عمومی به‌طور طبیعی افزایش یافته و این مسئله ضرورت بازنگری در مدیریت و سیاست‌گذاری این طرح را نشان می‌دهد.

پرسش‌های کلیدی نشست این هفته

- آینده‌ی سهام عدالت چگونه خواهد بود؟
- چگونه می‌توان مدیریت این طرح را شفاف‌تر و کارآمدتر کرد؟
- چه اصلاحاتی در ساختار اجرایی و سیاست‌گذاری سهام عدالت لازم است؟

در نشست این هفته آکادمی دانیان، به این پرسش‌ها خواهیم پرداخت و تلاش خواهیم کرد تا با کمک کارشناسان و تحلیل‌گران اقتصادی، راه‌حلی برای رفع مشکلات موجود ارائه دهیم. نشست این هفته‌ی آکادمی دانیان، استثنائاً این دوشنبه از ساعت ۱۸:۳۰ الی ۱۹:۳۰، به‌صورت برخط از طریق وب‌سایت آکادمی، صفحه آپارات و لایو اینستاگرام برگزار می‌شود.

تهران، خیابان ملاصدرا،
خیابان شیرازی شمالی، کوچه
زاینده رود غربی، پلاک ۳
۰۲۱-۸۴۰۰۸

www.danayan.com